

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Be-reshit

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10050

לך לך יב יג

אונקלוס

שני בעבורך ותיחה נפשי בגללך : יד ויהי
 כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את
 האשה כי יפה הוא מאד : טו ויראו אותה
 שכי פרעה ויהללו אותה אל-פרעה ותקח
 האשה בית פרעה : יו ולאברהם היטיב
 בעבורה ויהי-לו צאן-ובקר וחמורים
 נעבדים ושפחת ואתנת וגמלים : יז ויגוע
 יהודה את-פרעה ננעים גדלים ואת-ביתו
 על-דבר שכי אשת אברהם : יח ויקרא
 פרעה לאברהם ויאמר מה-זאת-עשית לי
 למה לא-הגדת לי כי אשתך הווא :
 יט למה אמרת אחתי הוא ואקח אותה
 לי לאשה ועתה הגה אשתך קח וליך :
 כ ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו
 ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו : א ויעלו
 אברהם ומצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו
 ולוט עמו הנגבה : ב ואברהם כבר מאד במקנה
 בכסף וזקנה : ג וילך למסעיו מנגבוער-
 בית-אל עד-המקום אשר-תיה שם אהלה
 בתחלה בין בית-אל ובין העי : ד ואל-
 מקום המובח אשר-עשה שם בקראשנה
 שלישי ויקרא שם אברהם בשם יהוה : ה ונס-
 ללוט קהלך את-אברהם הנה צאן-ובקר
 ואת-הלים : ו ולא-נשא אתם הארץ לשבת
 יחדו כי-תיה רכושם רב ולא יכלו לשבת

לך בדילה ותתקיים נפשי בפתגמיכי :
 יד נהנה כד-עאל אברהם למצרים ותזו
 מצדאי ירה-אתהא ארי-שפירא היא
 לתרא : טו ותזו יתה רברבי פרעה ושכחו
 יתה לפרעה ואדברת אתהא לבית פרעה :
 טז ולאברהם אושיב בדילה ותזו-לידה
 עאן-ותורין נחמדין ועבדין ואמהן ואתנן
 ונמלין : יז ואייתי יי על-פרעה ומכתשין
 רברבין ועל-אנש ביתיה על-עיסק שכי
 אתת אברהם : יח וקרא פרעה לאברהם
 ואמר מה-דנא עבדת לי לקה לא-תחומא
 לי ארי אתמדק היא : יט ולמא אמרת
 אחתי היא ודברית יתה לי לאנתו ובען קא
 איתמדק דבר ואיזל : כ ופקיד עלוהי פרעה
 גוברין ואלוויא יתיה ות-איתתיה-נת-כל-
 דליה : א וסליק אברהם ומצרים הוא
 ואתתיה וכל-דליה ולוט עמיה לדרומא :
 ב ואברהם תקיף לדנא בביערא בבספא
 ובהקא : ג ואול למטלנוהי מדרומא ועד-
 בית-אל עד-אתרא דפרסיה תמן משכניה
 בקדמיתא בין בית-אל ובין עי : ד לאתר
 מדבקה די-עבר תמן בקדמתא וצלי תמן
 אברהם בשמא דיי : ה ואף ללוט דאזיל
 עם-אברהם תזו עאן-ותורין ומשכנין :
 ו ולא-סוברת יתהון ארעא למיתב בחדא

יחדו רשי

ארי

יתנו לי מתנות : (יד) ויהי כבוא אברהם מצרימה : היכלו נחמד כבואם מזריחה אלל למד שהטמין אותה בתיבה ועל ידי שתבעו
 את המכס פתחו וראו אותה : (טו) ויהללו אותה אל פרעה : הללוה ביניהם לומר הגדלו לו לעלך : (יז) ולאברהם היטיב
 פרעה בעבורה : (יז) ויגועה וגובר : כמדת ראתן לקה שהעמיש קשה לו כראשית רבה : ואת ביתו כתרומתו ועל אינה
 ביתי

יחדו : ז ויהי ריב בין רעי מקנה אבכם
 ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפרוי או
 ישב בארץ : ח ויאמר אבכם אל לוט
 אל לא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין
 רעיך כי אנשים אחים אנחנו : ט הלא
 כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם
 השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה :
 י וישאל לוט את עיניו וירא את כל
 כבר הירדן כי כלה משקה לפני שחת
 יהנה את סדם ואת עמרה בגן יהנה בארץ
 מצרים באכה צער : יא ויבחר לו לוט
 את כלל כבר הירדן ויסע לוט מקדם
 ויפרדו איש מעל אחיו : יב אבכם ישב
 בארץ כנען ולוט ישב בערי הבכר ויאהל
 עדיסדם : יג ואנשי סדם רעים וחטאים
 ליהנה מאד : יד ויהנה אומר אל אבכם
 אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך
 וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה
 ונגבה וקדמה וקמה : טו כי את כל
 הארץ אשר אתה ראה לה אתנה וירדעך
 עד
 ולדרומא ולמדינתא ולמערבא : טו

ארי הנדה קינגהון סגי ולא יכילו למיתב
 כחדא : ז והות מצותא בין רען בעריה
 דאבכם ובין רען בעריה דלוט וכנענא
 ופריוארה בכן יתב בארעא : ח ואמר
 אבכם ללוט לא כען תהא מצותא בינא
 ובינך ובין רעתי ובין רעיתך ארי גוברין
 אחין אנחנו : ט הלא כל ארעא קדמך
 אתפרש כען מלתי אם את לצפונא
 אנא לדרומא ואם את לדרומא אנא
 לצפונא : י וזקף לוט ית עינוהי וחזא
 ית כל מישר וירדנא ארי כולה בית שקיא
 קדם דחבל יי ית סדום וית עמרה קינתא
 דיי בארעא דמצרים מטי לצוער :
 יא ויבחר ליה לוט ית כל מישר וירדנא
 ונטל לוט בקדמיתא ואתפרשו גבר מלות
 אחוהי : יב אבכם יתיב בארעא דכנען
 ולוט יתיב בקירוי מישרא ופרס עדיסדום :
 יג ואנשין דסדום בישין בקמונהון וחיבין
 בגנותהון קדסיי לחדא : יד ויי אמר
 לאבכם בחר דאתפרש לוט מעמיה וזקף
 כען עינד וחזי מן אתרא דאת תקין לצפונא
 עד
 ארי ית כל ארעא האת חזי לך אתנינה ולבנד

רשי

ער

הוא וזרין להוסיף עליו כמו ולא נשא אותם ורעה הארץ לפיכך כתב ולא נשא כלשון זכר : (ה) (ז) ויהי ריב לפי שהורועיו של
 לוט רשעים ורועים כהמותם כמדות אחרים ורועי אחרים מוכיחים אותם על הגזל והם אומרים כתב הארץ לאחרים ולו אין יורש ולוט
 יורשו ואין זה גזל והכתוב אומר והכנעני והפרוי או יושב בארץ ולא זכרה אחרים עדיין (ב"ר) : (ח) אנשים אחים קרוכים
 ומדרס חנה דומין כקלסתר כנים : (ט) אם השמאל ואימנה ככל אשר תשב (ואשב) לא אתרחק מןך ואעמוד לך למנוח ולעזר
 וסוף דבר הוירדן לוט סתמך וישמע אבכם כי נסבה אחיו ונומר : ואימנה חיימין את עמי כמו ואשמאלה השמאל את עמי : ואם
 תאמר סיה לו ליקד ואימנה כך יוצאו במקום אחר חס ים לחיימין ואין נקוד לחיימין (ו) : (י) כי כלה משקה ארץ כחלי עינים :
 לפני שחתה את סדום ואת עמורה : סיה חזינו חיסור : כנה' לאילת : כארץ מצרים : לורעים : (ב"ר) באכה
 צער : עד צער : ומדרס חנה דורסו לנחיל על סחי פטוי וזה כמר לו לוט כסלומס כנסכת הוריות : (יא) כבר : מיעוד
 כתר גמון

למי
 חדרא
 העיא
 חריב
 בארע
 חתוי
 ואכל
 ח
 חבינד
 ט
 חדום
 יא
 בארע
 חבינד
 לאר
 טו
 חרבו
 לצר
 ואש
 ויתכן
 מצא
 לצרין
 אכר
 לדרו

ירושלמי

ואיך נכרת איתחיה לפלמין דפרעה : סוגרתהון
והקוח בניגין בין בעני נכסיו דאברם ובין בעני נכסיו דלוט
בעני דאברם ויהונו זמקין בעניהון עד ופן ביהונו ארעו
לאמר מרעו בעני דלוט לא יהונו זמקין בעניהון אלא
מבקרין ואזרין ברם מפורקין הונו בעני דאברם מן אברם
צדקיא ריבוניהון לאיתחכו לבעניא ולפרוץא עד בעני
אית להון נשו בארעא :

למימכ כחיה ארום הוה קניהון סגי ולא יכילר למימכ
פחדא : ונתנה בניגין בין רעאי עמיה דאברם ובין
רעאי גיהנה דלוט דרעאי דאברם הונו מפקדון מנה לא
מדיקון כבעניא ובפרוץא דעד ברוח אית להונו רשותא
בארעא ויהונו זמקין בעניהון דלא יכילרן גודרה עד
נתונו ארעין לאמר מרעיהון ורעי דלוט הונו מבקרין ואזרין
ואכלין בתקלי כבעניא ופרוץא דעד ברוח זמקין בארעא :
ח ואמר אברם ללוט לא בעני תחי מצותא בינא
מבינך ובין בעוניה ובין בעוניהך ארום גרברין אחין אבתא :

ט הלא כל ארעא קדמך אתפרש ברוח מיני ואם אנת לצפונא ואנא לדרומא אם אנת לדרומא ואנא לצפונא :
והקח לוט יר עינו לזוג ותקמא ית כל מישר ירדנא ארום כולה בית שקיאי קדם עד לא סבל : וברוניה ות
קדום ורת עמודה הוה ארעא ההיא משקמא באילנא בגינהתא דין ובעלתא בארעא דמגבים משלך לצוער :
יא וקבר ליה לוט ית כל מישר ירדנא ונטל לוט ממדינתא ואתפרשו אינש מעל אחוה : יב אברם יתיב
בארעא ובעני דלוט יתיב בקרונו מישרא ופרס למשכניה עד קדום : יג ואנשין דקדום גישין כסמניהון דין לדון
ונתיבין בגנהון בגלוי עריותא ונשדיות אדם זבאי ופלתו פולחנא נכבדא וקדוין לשמא בין לתבא : יד וי יאמר
לאברם כמר דאתפרש לוט מניה וקוף קדון עינך ותחמי מן אתרא דאנת סמן לצפונא ולדרומא ולמדינתא ולמערבא :
טו ארום ית כל ארעא דאנת חמי לד אמנינא ולכנך עד עלמא : טז ואשוי ית כנך סגיאין בעשרא דארעא

דהיכמא

רש"י

פתרומיו : מקדם . כסע מואל אחרס (מזרח) והכל לו למערכו של אחרס נמאל כסע נמזרח למערס . ומדרש הגדה הכי
עמו ומקדומו של עולם אמרתי אפשי לא באחרס ולא כאליו : (יב) וואתל . כט אהלים לרועי ולמקנהו עד סדום : (יג)
ואנשי סדום רעים . ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמם . ורכותינו (יומא ל"ח) למדו מכלן (משלי ט) שם רשעים
ירקס : רעים וחטאים . (סנהדרין קט) העיס בנפס וחטאים כמנונס : לה מאוד . יומעיס רכנס ומתכוונים למרוד בו :
(יד) אחיהפרד לוט . כל און סרסע עמו היה הדבור פורש עמו : (ולעיל שהיה לוט חלנו וכתב וירא ח' אל אחרס כחותן
שג"ה

באר רחובות דקרוקי רש"י

אל) : (ה) מושום דמלת נשא כמסך לוכיהו (עד האט כיע נקענט דר לידן) ומלת ארץ תכנה במקרא על הרום כלסון נקיבה ואל"ה כסתרי
להדי לכן קאמר רש"י שזריכין להאיך בקרא מלת מרעה ויהריהו כלו כתיב ולא כאל איתס מרעה הארץ (דער וואדפון דיא ערד האט ניט
קענין דר לידן) ולפי זה מלת כשא קאי על מלת מרעה הכסירה בקרא וכנן הוא דמלת מרעה גס כן לשון זכר הוא : (ו) רש"י הודיעך כוס
דמלת ואיבינה לשון הפעילה הוא (אין ווילעיד מאכעבענטין) כמו מלת ואשמאלה (אין ווילעידן וואסן לינקן) והדר מקשה את עצמו
חלס

מכלל יופי

והרבו נאמר כן : (ט) (ואימנח) בנח היוד פירושו אלך אני
לצר ימין וישרו ימין בשקל כראשית לב (ואיטיבה עמך) :
(ואשמאלה) הראוי הלא כהנועה ואף על פי שאינה שרשית
יתכן שהמלה כה ארבע אותיות והוא הנכון בעיני כירא
מצאנו אות נוספת נעה בחון אותיות השרש כ"א עורא'
לדניש (הדבר) ואולי היא מלה מורכבת . (י) ככף
הירדן תרגום מיער ידנא : (כ) מכלה משקה)
אמר כלה אחר שאמר כל
לדהדיר דהבר אבן עשירי . ומקשה הוילסס תחת עס התאר

וענינו בעלת משקה רוצה לומר (כל מלכי גוים כלם) .
ארץ כחלי מים : (באברה צוער) רהא כהא
סחול ח (הנצבת עמוכה)
וזולתה הכף איננה נוספת כאשר חשכו כיכף כאכה לנכח
היא ככל הנמצא וכנגד יודע המקום ידבר וכן כף בערכך
כנגד הכהן ידבר כמו שאמר ויקראנו (בערכך הכהן) ואמר
כי עד צוער היה המקום משקה : (יב) (ואהל עב סדוק) פי'
נטה אהלו כלו' נוטה אהלו ממקו למקו' ולא קבע לרמקום
עד שבא א סדום . (יד) (צפונה) ידוע והיא הפאר הישמאית
וגקראת

עד-עולם : טו ושמתי את-זרעך בעפר
הארץ אשר אם יוכל איש למנות את-עפר
הארץ גם זרעך ימנה : יז קום
החולד בארץ לארבה ולחבהה כי לך
אתננה : יח ויאהל אבכם ויבא
ושב באלני ממרא אשר בהברון ויבן-שם
מוצב ליהוה : פ א ויהי בימי אמרפל
מלך-שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר
מלך עילם ותרעל מלך גוים : ב עשו
מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע
מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר
מלך צבאים ומלך בלע היא צער : ג כל-
אלה חברו אל-עמוק השדים הוא גם
המלח : ד שתיים עשרה שנה עברו את-
כדרלעמר ושלוש-עשרה שנה מרדו : ה
ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמקבים
אשר אתו ויכואת-רפאים בעשתרת קרנים
ואת-הזונים בהם ואת האימים בשורה
קריתים : ו ואת-החרי בהרדס שעיר עד
אל פארן אשר על-המדבד : ז וישבו
ויבאו אל-עין משפט הוא קדש ויכו את-
כל-שדה העמלקי וגם את-האמרי הישב
במצצון תמר : ח ויצא מלך-סדם ומלך
עמרה ומלך אדמה ומלך צבאים ומלך בלע
הוא

ורביע יד

צבאים קרי

ש

צבאים קרי

עד-עלמא : טו ואשוי ית-בך סגיאין
כעפרא דארעא כמא דלית-איפשו לנבו
לממני ית-עפרא דארעא אף בך לא
יתמונן : יז קום הלך בארעא לאורכה
ולפותיה אדילך אתניגה : יח ופרס אבכם
דאתא ויחיב במישרי ממרא די בחברון ויבא
תמן מדבחה קדם-י : א והנה ביומי
אמרפל מלכא דבבל אריוך מלכא דאלסר
כדרלעמר מלכא דעילם ותרעל מלכא
דעממין : ב סדרו קרנא עם-ברע מלכא
דסדום ועם-ברשע מלכא דעמורה שנאב
מלכא דאדמה ושמאבר מלכא דצבויים
ומלכא דבלע היא צער : ג כל-אילן
איתכנשו למישר חקליא הוא אתר ימא
דמלחא : ד תרתא עשרי שנין פלחונת
כדרלעמר ותלת-עשרי שנין מרדו :
ה ובארבע עשרי שנין אתא כדרלעמר
ומלכיא דעמיה ומחו ית-ניבתיא די
בעשתרת קרנים וית תקיפניא דבהמתא
וית-אמתני דבשורה קריתים : ו וית-
חוראי די דבשוריא דשעיר עד מישר פארן
דסמוך על-מדבדא : ז ותבונא אתולמישר
פילווג-דינא היא דקס ומחונת-כל-חקלי
עמלקאה ואף ית-אמראה דיתיב בעין-
נדי : ח ונפק מלכא-דסדום ומלכא

דעמורה

דש

שנה כשרה וק"ל : (טו) אשר אם יוכל איש כעס שתי חמסר לעמר ליומית כן זרעך לא ימנה : (יח) כמרא - טס
סדם : (א) אמרפל - הוא נמרוד שחמר לחברה סול לתוך ככסן האש : (ב"ד) מלך גוים - מקום ישטמו גוים על טס
שנתכננו שמה מננה חומות וחקונות והמליכיהם עליהם וטנו תרעל כראשית רבה : (ברע) דעלשמיסרעלסריות : ברשע -
טנתעלה

דחיק
חוקה
וחיב
לעורא
דעילם
קרנא
מלכא
דממין
הוא א
שני
דעמין
דבחה
דבטון
סדר
נבוי
מקלי
(טו)
סיער
לעמו
עברו
קור
כרנא
חכל
ועליו
אנקרא
כאל
נקרא
על ה
(טו)
כמו
ערו
(ח)
היה כ
א י
גויס
אל
הערו
הבפל
ש